

**A***nsvarsfull*

*tillståndsgivning*

Information till dig som fattar beslut om  
tillstånd att servera alkohol

# Vad är ansvarsfull tillståndsgivning?

Att som politiker fatta beslut enligt alkohollagen är en mycket ansvarsfull uppgift. Den här broschyren är tänkt som ett stöd för dig som i kommunen har till uppgift att fatta sådana beslut. Länsstyrelsen som är regional tillsynsmyndighet har regeringens uppdrag att föra ut den nationella alkoholpolitiken i landets kommuner.

## **Alkohollagen är en social skyddslagstiftning**

Den är i första hand till för att:

- det ska råda ordning och nykterhet på serveringsstället,
- servering av alkoholdrycker sker så att gäster inte kommer till skada,
- undvika överservering,
- undvika att underåriga gäster serveras alkoholdrycker.

Regeringen har i flera sammanhang uttryckt att det är angeläget att minska alkoholkonsumtionen, inte minst för att den ofta bidrar till våldsbrott och övergrepp. En minskad alkoholkonsumtion förbättrar även folkhälsan och minskar många sociala problem.

Av förarbetena till lagen framgår att näringspolitiska överväganden alltid ska stå tillbaka för rent alkoholpolitiska överväganden, till exempel när nämnden har att ta ställning till en nyetablering eller hur länge en restaurang ska få ha öppet.

En noggrann tillståndsgivning är den bästa förebyggande åtgärden. Om olämpliga tillståndshavare kan stoppas redan vid ansökningsförfarandet kan många både alkoholrelaterade och ekonomiska problem undvikas.

## **Alkoholhandläggarens situation**

Kommunala Alkoholhandläggares Förening (KAF) genomförde under hösten 2009 en enkät hos medlemmarna rörande förekomsten av hot/våld eller annat tvång ämnat att hindra eller påverka myndighetsutövningen. Cirka 15 procent av de som svarade uppgav att de blivit direkt hotade i sitt arbete och cirka 25 procent uppgav att de upplevt sig vara hotade utan att ett direkt hot uttalats. I juni 2010 gjordes en uppföljning som visade på liknade siffror. Det finns exempel från Stockholms län på handläggare som tvingats sluta efter allvarliga hot och en handläggare har utsatts för misshandel som kan kopplas till hans yrkesutövning.



Att vara alkoholhandläggare är ett i de flesta kommuner mycket ensamt arbete. Det är därför av största vikt att han/hon känner ett stöd för sitt arbete hos chefer och beslutsfattare och att kommunen har en plan för hur eventuella hotsituationer ska hanteras.

## Serveringstillstånd

Serveringstillstånd kan meddelas juridisk firma eller enskild person. Tillståndet kan gälla för servering till allmänheten, i en förening eller annat slutet sällskap. Det kan avse servering året runt eller årligen under viss tidsperiod (stadigvarande serveringstillstånd). Det kan även avse en enstaka tidsperiod eller ett enstaka tillfälle (tillfälligt serveringstillstånd). Även den som bedriver cateringverksamhet för slutna sällskap kan meddelas stadigvarande serveringstillstånd.

Med slutet sällskap avses i alkohollagens mening ett visst sällskap som förening, företag, klubb, personalgrupp etcetera.

# Krav ställs på dem som vill servera alkohol

Lagen ställer stora krav på dem som får tillstånd att servera alkoholdrycker. De sökande ska vara personligt och ekonomiskt lämpliga.

För att vara **personligt lämplig** krävs att sökanden:

- inte är straffad för något allvarligt brott de senaste tre åren,
- avlägger prov som utvisar att han eller hon har de kunskaper om alkohollagen och anslutande författningar som krävs,
- har fyllt 20 år.

Om sökanden inte uppfyller dessa krav ska ansökan avslås.

För att vara **ekonomiskt lämplig** krävs att sökanden:

- inte är restförd eller har andra allvarliga ekonomiska anmärkningar,
- kan redovisa hur inköpet av restaurangen har finansierats.

Om sökanden är en juridisk person måste alla som ingår i bolaget ha en god personligandel och uppfylla det ekonomiska lämplighetskravet. Dock räcker det med att hälften av bolagsmännen har dokumenterad kunskap om alkohollagen.

Restaurangbranschen utpekats ofta som en bransch i vilken det finns mycket svarta pengar. Det är därför av största vikt att det alltid görs en noggrann utredning avseende satsat kapital. Vid tvekan om sökandens ekonomiska skötsamhet eller om sökanden inte på ett tillfredsställande sätt kan visa varifrån pengarna kommer ska ansökan avslås.

Vid tvekan om sökandens lämplighet ska ansökan avslås. Ett tillstånd kan aldrig meddelas för att pröva sökandens lämplighet.

## **Dessutom...**

Enligt lagen om kasaregister m.m. ska all försäljning registreras i ett certifierat kassaregister. Vid varje försäljning ska ett av kassaregistret framställt kvitto tas fram och erbjudas kunden.

Av förarbetena till lagen framgår att polismyndighetens yttrande alltid ska väga tungt både vad gäller sökandens personligaandel och etableringens läge ur ordningssynpunkt.

## Visste du att...

Ekobrottsmyndigheten och Skatteverket beräknar att det varje år undanhålls cirka 15 miljarder kronor från beskattning bara i restaurangbranschen.

För 1 miljard kronor kan man bland annat få:

- cirka 8 000 hjärtoperationer (bypass),
- cirka 12 500 höftledsoperationer,
- cirka 20 000 starroperationer.

Byggkostnaden för ett äldreboende med cirka 36 platser är cirka 65 000 000 kronor.

Byggkostnaden för en förskola med sex avdelningar är cirka 40 000 000 kronor.

En medelstor idrottshall kostar cirka 20 000 000 kronor att bygga.

Enligt de senaste rönen från Karolinska Institutet kostar alkoholen samhället 50 miljarder kronor varje år.

# Tillgång till lagad mat behövs för serveringstillstånd

Lagen ställer krav på att en tillståndshavare ska kunna tillhandahålla ett varierat utbud av lagad eller på annat sätt tillredd mat fram till klockan 23.00. Efter detta klockslag får matutbudet begränsas till ett fåtal enklare rätter. Maten ska vara lagad eller tillredd i ett eget kök i anslutning till serveringslokalen.

Kravet på att lagad eller tillredd mat ska finnas att tillgå finns bland annat för att man vet att en person som har ätit en ordentlig måltid innan eller i samband med alkoholkonsumtion inte blir lika berusad som en person som dricker på fastande mage.

Om restaurangen har en drinkbar får den endast ta i anspråk en mindre del av serveringsställets totala yta och vara belägen i nära anslutning till matsalen.

Lokaler som används för servering till allmänheten eller för stadigvarande servering till slutna sällskap ska vara lämpliga ur brandsäkerhetssynpunkt.

För servering till slutet sällskap ställs inte lika stora krav på köket. Här räcker det med att tillståndshavaren har ett kök i vilket man kan varmhålla eller värma maten som kan tas från ett annat kök.



Även den som bedriver cateringverksamhet ska ha ett eget kök. Köket behöver dock inte ligga i den kommun som verksamheten bedrivs.

Av förarbetena till lagen framgår att miljöförvaltningens yttrande alltid ska väga tungt både vad gäller kökets utformning och eventuella störningsrisker för kringboende.

## Varje kommun ska ha alkoholpolitiska riktlinjer

Kommunen ska tillhandahålla information om vad som gäller enligt denna lag och anslutande föreskrifter samt riktlinjer för tillämpningen av föreskrifterna i kommunen. I dessa riktlinjer kan kommunen om man så önskar sätta upp strängare regler än vad som föreskrivs i alkohollagen. Kommunen har således möjlighet att bestämma lokala regler för en trivsamt restaurangmiljö.\*

Sådana punkter kan till exempel vara:

- geografiskt läge,
- serveringstid,
- inriktning,
- överetablering.



### **Regeringsrättens dom den 28 maj 2002, mål nr 4405-2001.**

En näringsidkare ansökte om att få servera alla slag av alkoholdrycker till allmänheten i en bowlinghall som hyrdes av Tranås kommun. Lokalen är belägen i Idrottshuset i Tranås. I lokalens närhet finns två skolor och en simhall. Skolorna och ett antal idrottsföreningar nyttjar lokaler i Idrottshuset för sin ungdomsverksamhet. I kommunens alkoholpolitiska riktlinjer bedöms risker för alkoholpolitiska olägenheter som störst i omedelbar närhet till bland annat skolor och inom idrottsanläggningar. Socialnämnden lämnade därför ansökan utan bifall.

Regeringsrätten konstaterade att kommunen haft stöd för sitt sällningstagande i sina egna riktlinjer och i polisens yttrande. Mot denna bakgrund och med beaktande av att ett av alkoholagens huvudsyften är att skydda ungdomar från skadeverkningar av alkohol fann Regeringsrätten att den avsedda serveringen kan medföra risk för alkoholpolitiska olägenheter. Socialnämnden hade således fog för sitt avslagsbeslut.

# Serveringstider

Kommunen beslutar under vilka tider alkoholdrycker får serveras. Om inte annat beslutas får serveringen påbörjas tidigast klockan 11.00 och avslutas senast klockan 01.00. Serveringsstället ska vara utrymt senast 30 minuter efter serveringstidens utgång.

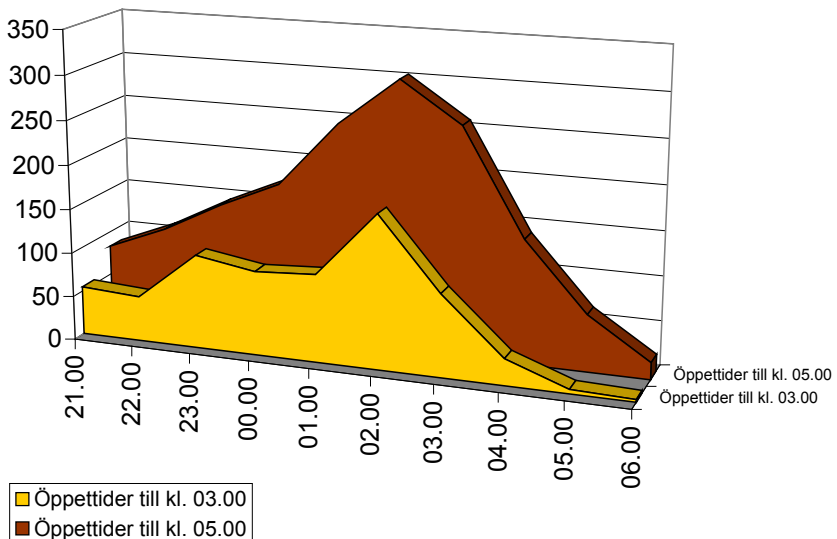
På uteserveringar är det vanligt att serveringstiden begränsas till klockan 22.00. Servering utomhus anses vara mer störande för de kringboende än servering inomhus.

En stor del av gatuvåldet i Stockholms län har samband med sena serveringstider. Enligt en undersökning genomförd av IOGT/NTO anser en klar majoritet (71 procent) av landets länspolis­mästare att ytterligare begränsningar i restaurangernas öppettider skulle leda till minskad våldsbrottslighet. Polisen uppskattar att cirka 80 procent av alla anmälda våldsbrott är alkoholrelaterade.

Enligt Statens folkhälsoinstituts rapport "Ansvarsfull alkohols­ervering i krogmiljö" (R 2007:9) beräknas den genomsnittliga kostnaden per våldsbrott till 177 045 kronor.

Av lagens förarbeten framgår att polisens och miljöförvaltningens yttrande ska väga tungt då kommunen tar ställning till restaurangens serveringstider.

Våld i offentlig miljö





# Tillsyn

Tillsynen är en mycket viktig del av det förebyggande arbetet. En aktiv tillsyn förebygger många av de problem som kan tänkas uppstå på ett serveringsställe. Kommunen ska upprätta en årlig tillsynsplan som ska lämnas in till Länsstyrelsen. Det är angeläget att alla tillståndshavare får minst ett tillsynsbesök om året.

Tillsyn kan delas in i yttre- och inre tillsyn:

Med **yttre tillsyn** avses den tillsyn som alkoholhandläggaren bedriver ute på restaurangerna. Den bör ske i samverkan med polisen (som är tillsynsmyndighet enligt alkohollagen) och/eller miljöförvaltningen liksom med Skatteverket.

Med **inre tillsyn** avses den tillsyn som handläggaren bedriver från sitt skrivbord genom att begära in yttrande från till exempel Skatteverket och Kronofogdemyndigheten.

Länsstyrelsen ska utöva tillsyn över kommunerna. I Stockholms län arbetar Länsstyrelsen även med att samordna den regionala tillsynen (Operation krogsanering).

*Figuren till vänster visar brottsplatser och dess närhet till serveringsställen med viss serveringstid.  
Källa: KUT City.*

# Återkallande av serveringstillstånd

En kommun får meddela en tillståndshavare en erinran, eller i allvarigare fall eller vid upprepade överträdelser en varning om tillståndshavaren inte uppfyller de krav som gällde vid tillståndets meddelande. Detsamma gäller om tillståndshavaren inte följer de bestämmelser som gäller för servering enligt alkohollagen eller de villkor eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen.

En kommun ska återkalla ett serveringstillstånd om:

- tillståndet inte längre utnyttjas,
- det med tillståndshavarens vetskap förekommit brottslig verksamhet på serveringsstället utan att denne ingripit,
- tillståndshavaren har brutit mot alkohollagens regler på ett sådant sätt att varning inte är en tillräckligt ingripande åtgärd, eller denne har meddelats en eller flera varningar utan att de förhållanden som föranlett varningen har rättats till.\*



### **Kammarrättens i Stockholm dom den 27 februari 2007, mål nr 7272-06.**

En tillståndshavare som under flera års tid betalt in skatter och avgifter för sent ansågs inte längre lämplig att inneha serveringstillstånd. Kammarrätten konstaterade även att belopp som understiger 10 000 kronor ska beaktas vid bedömningen av tillståndshavarens förmåga att fullgöra sina skyldigheter gentemot det allmänna.

### **Kammarrättens i Sundsvall dom den 18 oktober 2006, mål nr 89-06,**

Ett restaurangföretag mot vilket det riktats anmärkningar avseende nykterheten vid fyra av fem inspektionstillfällen under ett år kunde inte anses lämpligt att inneha serveringstillstånd. Kommunen hade därför haft fog för sitt beslut att återkalla tillståndet.

I domen skrev kammarrätten bl. a. att "Enligt kammarrättens mening kan bestämmelserna i AL inte förstås så att tillsynsmyndigheten måste förebringa bevisning som ställer det utom allt rimligt tvivel att en hög berusningsnivå orsakats av s.k. överservering för att återkallelse av serveringstillståndet enligt 7 kap. 19 AL (nu 8 kap. 18 §, Lst:s anmärkning) skall kunna ske. Det är tillräckligt att det visas att berusningsnivån annat än helt tillfälligt varit för hög, oavsett om det är klarlagt att detta berott på överservering eller inte."

### **Kammarrättens i Jönköping dom den 6 november 2008, mål nr 893-08.**

Vid inspektion på en restaurang togs varuprover. Ett varuprov från en spritflaska visade sig vid Tullverkets analys innehålla annan alkohol än vad som framgick av flaskans etikett. Restaurangens invändningar framstod enligt kammarrätten inte som trovärdiga. Kommunen hade enligt kammarrätten haft grund för att återkalla serveringstillståndet.

### **Kammarrätten i Göteborgs dom den 27 september 2002, mål nr 131-02.**

Kommunen genomförde vid tre tillfällen legitimationskontroll av gäster som såg unga ut. Vid två tillfällen hade gäster inte kunnat styrka sin ålder. Ägaren hävdade att gästerna var kända av honom sedan tidigare. Kammarrätten konstaterade att "innehavare av serveringstillstånd åläggs genom bestämmelsen i 3 kap. 8 § alkohollagen (nu 3 kap. 7 §, Lst:s anmärkning) en skyldighet att förvissa sig om att de gäster som serveras alkoholhaltiga drycker har uppnått 18 års ålder. Beträffande de gäster som inte klart har uppnått denna ålder kan denna skyldighet normalt anses fullgjord av tillståndshavaren endast då denne har sett en gästs legitimation. Undantagsvis kan tillståndshavaren anses fullgöra sin skyldighet att förvissa sig om gästens ålder genom personlig kännedom om gästen."

Kammarrätten ansåg att det funnits grund för att återkalla serveringstillståndet men valde att stanna vid en varning eftersom man ansåg att det inte fanns anledning tro att liknande händelser skulle upprepas.

Den här broschyren är tänkt som ett stöd för dig som är kommunpolitiker och har till uppgift att fatta beslut om serveringstillstånd enligt alkohollagen.

Har du frågor eller vill beställa broschyren är du välkommen att kontakta Länsstyrelsens alkoholhandläggare eller länssamordnare.

Broschyren finns även att ladda ner på Länsstyrelsens webbplats.



**LÄNSSTYRELSEN  
I STOCKHOLMS LÄN**

---

LÄNSSTYRELSEN I STOCKHOLMS LÄN  
Enheten för sociala frågor  
Box 22067, 104 22 Stockholm  
Telefon: 08-785 40 00  
Webbplats: [www.lansstyrelsen.se/stockholm](http://www.lansstyrelsen.se/stockholm)